

Albert Malche (1876-1956)

22 Şubat 1876 tarihinde İsviçre'nin Cenevre şehrinde doğdu. Ana dili Fransızca olan bir Musevidir. Cenevre Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitirdikten sonra 1910'da, asistan doktor olarak akademik kariyerine başladı. 1912'de aynı üniversitenin Pedagoji Kürsüsünde profesör olarak devam etti. Bu yıllarda ilkokul müdürlüğü de yaptı. 1918-1920 arasında senato sekreterliğinde çalıştı. 1927'de ise senato üyeliğine ulaştı. Cenevre'yi temsilde çok başarılı bulunan Malche, 1930'da senato başkanlığına seçildi.

Malche, ilkokul ve ortaokul eğitimi alanında uzmanlaştı. Bu sistemlere şekil verecek yeni yöntemler geliştirdi. Geniş pedagoji bilgisiyle Avrupa'da etkili bir kişiliğe ulaştı. İlkokul öğretmenlerinin daha akıllıca ve insancıl bir şekilde öğretim sunması için İsviçre'de, ilk uygulama okulunu açtı. İlkokul yanı sıra ortaöğretime de katkıları oldu.

Malche, pedagojik açıdan üç esasta özetlenebilecek bir yaklaşımı savundu. İlki, ona göre çocuk boş bir levha değildir. Çocuk da her birimiz gibi yirmi ya da otuz asırda âdeta bütün beşeriyeti ihtiva eden bir ecdat serisinin toplamı ve sonucuydu. İkincisi, "Faal mektep" adını verdiği yeni bir anlayışla, çocuğun daha çok yaşamı doğrudan fark edeceği etkinlikler yoluyla bir eğitime tabi tutulmasıydı. Üçüncüsü ise çocuğun, içtimaî bir varlık olarak yaşadığı muhitteki gerçek hayat ile temas hâlinde olmaya devam etmesiydi.

Hayatı ve Türkiye'ye görevlendirilme süreçleri hakkında sınırlı bilgiye sahip olunan Malche, **1933 Üniversite Reformu**'na dayanak oluşturan, hazırladığı rapor ile tanınıyor.

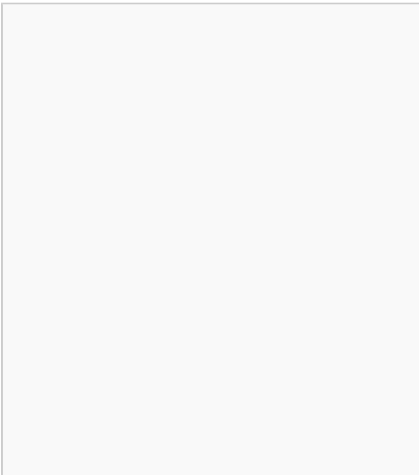

Albert Malche, 1931'de Türk yükseköğretiminin yeniden düzenlenmesi amacıyla incelemelerde bulunması için Türkiye'ye davet edildi. O sıralarda Cenevre Üniversitesinde Pedagoji profesörü ve aynı zamanda Cenevre şehir konseyi üyesiydi. Davet sürecinde, **Reşit Galip**'in tıp fakültesinden hocası Akil Muhtar'ın etkisinin olduğu söylenir. Akil Muhtar, İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girerek 1896'da İsviçre'ye kaçmış, tahsiline Cenevre Üniversitesi'nde devam ederek, tıp alanında doçent olmuştu. Muhtar ile bu süreçte tanıştığı düşünülen Malche, Mustafa Şekip Tunç ve **İbrahim Alaattin Gövsa**'nın da hocasıdır.

Malche 1932 başlarında Türkiye'ye geldi. Türkiye hakkında daha önce geniş bir malumatı olmamasına karşın, ön yargılarından uzak biçimdeki davranışları ve Türk yöneticilerle kurduğu iyi iletişim neticesinde bir değerlendirme süreci gerçekleştirmeye çalıştı. Resmî olarak 18.02.1932 tarihinde başladığı incelemesi sürecinde, Darülfünuna bağlı bütün yapıları, (fakülte, klinik, seminer salonları, kütüphaneler vs.), İstanbul'daki diğer yüksekokulları, bazı hastaneleri ve belli başlı liseleri inceledi. Darülfünunun hocaları, öğrencileri ve memurlarıyla bir dizi görüşmeler yaptı. 29.05.1932'de tamamladığı raporu, araştırma yöntemini açıkladığı giriş kısmı ve iki ana bölümden oluştu. Raporun ilk bölümünde, Darülfünunun hukuki durumu, bütçesi, öğretim kadrosu, müderrislerin tayini, tedrisat, yabancı dil yeterlilikleri, öğrenci hayatı, binalar, fakülte ve enstitülerin durumunu eleştirel biçimde inceledi. İkinci kısımda ise yapılması gereken reform önerilerine yer verdi.

Rapora göre Darülfünunun özerkliği, idarî teşkilatı, Eminin (Rektörün) tayin durumu, kurumun bütçesi, yabancı dil sınavları, öğretim yöntemleri, sınavlar ve hocaların tayini gibi hususlarda iyileştirmeler yapılması gerektiği belirtilmiştir. Malche'nin saptamalarına göre, *"Türkçe bilimsel yayınlar eksik, ders metodu çağdışı, öğrencilerin yabancı dil bilgisi yetersizdi... Her şeyden önemlisi de, düşük ücret alan -çoğu yetersiz- profesörler, ders dışı işler yapıyorlardı. Durum ciddi; ama ümitsiz değildi..."* Albert Malche, sorunun çözümü için geleneksel öğretim metotlarının yerine bilimsel düşünceye sahip Avrupalı bilim adamlarının davetinin önemi konusunu vurguladı.

Malche'nin önerileri, Darülfünunda hâlihazırda üzerinde çalışılan reform düşünceleriyle büyük ölçüde örtüşüyordu. Bununla birlikte, Malche'nin kademeli değişimlerden yana olduğu ve personeli yeniden organize etmek için yalnızca doğal gelişimi kullanmak istediğini burada vurgulamak gerekir. Malche konuya ilişkin endişelerini şu sözlerle belirtmiştir: *"Türkiye'de kalışımın kısıtlılığı, üniversite hocalarının kişilikleri hakkında yorum yapmama ya da önerilerde bulunmama izin vermiyor. Hükümet bu konuda tamamen mümkün olduğuna inandığı bir karara varırsa ve raporumu bunun için dayanak olarak kullanmak isterse, bu benim sorumluluğum dışındadır. Bu mesele için [üniversite reformu] bir bütün olarak sorumluluk almayı seviyorum. Ama adaletsizlikler olacağından korkuyorum."*

Malche, Türkiye’de üniversite reformu için sadece rapor hazırlamakla kalmadı, 24 Mayıs 1933’te toplanan “Darülfünun Islahat Komitesi”nde de yer aldı, İstanbul Üniversitesinin kurulmasında görev alacakların da belirlenmesinde rol oynadı. Malche, üniversite reformu sonrasında yeniden kurulan İstanbul Üniversitesinde akademik bir sistem-işleyiş ve kültürün oluşması için bu kültüre sahip akademisyenlerin yurt dışından bulacağını komiteye taahhüt etti.

1933’te Türkiye’de konu üzerinde çalışırken, Nazilerin egemenliğinde bulunan Almanya’da Musevi kökenli olan akademisyenlerin çalışmalarının yasaklanması üzerine işsiz kalanların Türkiye’ye yönelmelerini sağladı. Bunda kendisinin ve eşinin Musevi olması rol oynadı.

Almanya’da Hitler rejimi süresince Musevi akademisyenlerin sınır dışı edilmesi ile Türkiye’de üniversite reformunun aynı zamana rast gelmesinin tesadüf olduğu düşünülebilir. Zira Malche için üniversite reformu sonrasında görev yaptığı komisyonun ona verdiği yurt dışından başarılı akademisyen bulma görevi sürecinde, başlarda Belçikalı ve Fransız akademisyenleri düşündü. Ancak, onlarla iletişime geçtiğinde olumlu sonuç alamadı. Bunda o sıralar Belçika’nın, yabancılara Türkiye’ye göre daha yüksek bir maaş sağlaması da etkili oldu.

Almanya’dan kaçmak zorunda kalan Musevi akademisyenler kısa zamanda örgütlenmişlerdi. Bunlardan Zürih’e giden tıp profesörü Philipp Schwartz, mülteci akademisyenlerin iş bulabilmeleri için ‘Yurtdışındaki Alman Bilim Adamları Yardım Cemiyetini (Notgemeinschaftdeutscher Wissenschaftler im Ausland) kurmuştu. Bu cemiyet, Malche’nin, İstanbul Üniversitesi için başarılı yabancı akademisyenleri sağlamak için fırsat yarattı. Philipp Schwarz’ın anılarından öğrendiğimize göre bu süreçte Malche ile temasa geçtiler. Malche, temkinli yaklaşan Schwartz’i Türkiye’ye gelmeye ikna etti. Ankara’ya yapılan iki seyahatin ardından, taraflar şartlarda anlaştılar. Bu organizasyon aracılığıyla göçmenlerin çoğu, Türkiye’deki görevi kabul etti. Bütün bunlara rağmen Malche, kurulacak olan İstanbul Üniversitesi’nin bir Türk üniversitesi olacağını, dolayısıyla çoğunlukta Türk hocaların bulunması gerektiğini savunmasına karşın, oluşturulan kadronun bizzat Maarif Vekili Reşit Galip Bey tarafından belirlendiğini dile getirmişti.

Malche’nin Türkiye’de üniversite reformu sürecindeki bu aktif katılımı sonrasında 1934 baharında Cenevre’ye döndü. Sonrasında İsviçre’de konfederasyon meclisinde görev yaptı. Malche, İsviçre’de Hür Demokrat Partide (FreeDemocraticParty of Switzerland) siyaset yaparak 1940-41 tarihleri arasında 20 kanton devletlerinin birliği olan İsviçre Konfederasyonu Eyaletler Meclisi üyeliği ve başkanlığı görevlerinde bulundu.

Malche, İsviçre’de yaşadığı süreç içinde, özellikle zor durumda kalan Alman akademisyenlerin çalışabilecekleri ülke

bulmasına ilişkin yardım ve koordinasyonuna katkısı nedeniyle 1951 ve 1953 yıllarında iki kez Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterildi.

29 Aralık 1956'da vefat etti.

Eserleri: Le dernierRecoinduMonde : deuxansauChili (1907), Le frèreVogtauParadis (1913), La réunion de Genève à la Suisse : Noticehistorique (1914), Pierre-EugèneVibert (1916), Le collège et la vie : Un projet de réforme. (1918), Un grandmagistratgenevois : HenriFazy, 1842-1920 (1922), Vie de Pestalozzi (1927), Genève de L'Université (1933), Universitésromandes (1936), Yeni Terbiyenin Prensipleri (1939- Çev. Sabri Esad Siyavuşgil), İstanbul Üniversitesi Hakkında Rapor (1939), L'hygiènementaledesenfants et adolescents : leçonsfaïles à Genève sous les auspices du Département de l'instruction publique (1943), Qu'est-ce que le progrès? : conférence présentée par M. Albert Malche à l'Ecole polytechnique fédérale. (1946), La paix du soir; poèmes (1946), Démocratie et Politique (1954), L'Université de Genève à Chota Rousthavéli (1963).

Ahmet ŞİMŞEK

KAYNAKÇA

ÇELEBİ, Nilgün, "Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ndeki Mülteci Profesörler", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, C 43, S 1, 2003, s.259-272.

DÖLEN, Emre, **Türkiye Üniversite Tarihi 3, Darülfünun'dan Üniversiteye Geçiş, Tasfiye ve Yeni Kadrolar**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010.

HIRSCH, E.E., **Dünya Üniversiteleri ve Türkiye'de Üniversitelerin Gelişimi**, Cilt 1-2, AÜ Yayını, Ankara 1998.

HORST Widmann, **Atatürk ve Üniversite Reformu**, Çev. Aykut Kazancıgil, Serpil Bozkurt, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2000.

KOCATÜRK, U., "Atatürk'ün Üniversite Reformu ile İlgili Notları", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C 1, S 1, 1984, s.3-95.

KUBASECK, Christopher, SEUFERT, Günter (eds.), **Deutsche Wissenschaftler im türkischen Exil: Die Wissenschaftsmigration in die Türkei 1933-1945**, Ergon Verlag Würzburg in Kommission, Würzburg 2016.

LANDAU, Jacob M., "German Academics in Turkish Universities, 1933-1946", **Journal of Turkish Studies**, C XL, 2013, s.291-299.

Malch'nin Kitapları, Çevrimiçi: <https://www.worldcat.org> (Erişim Tarihi: 04.12.2020).

MALCHE, Albert, **İstanbul Üniversitesi Hakkında Rapor**, Ankara, Maarif Vekilliği, 1939.

MALCHE, Albert, **Yeni Terbiyenin Prensipleri**, Çev. Sabri Esat Siyavuşgil, İstanbul Eminönü Halk Evi Şubesi Yayınları, İstanbul 1939.

MUAZZEZ ÇİĞ, "Atatürk and the Beginnings of Cuneiform Studies in Turkey", **Journal of Cuneiform Studies**, C 40, S 2, Autumn, 1988, s. 211-216.

TACHAU, Frank, "German Jewish Emigres in Turkey", **Jews, Turks, and Ottomans: A Shared History, Fifteenth**

Through the Twentieth Century, Ed. Avigdor Levy, Syracuse University Press, New York 2002.

ÜYEV, Dođan, GÖKÇE, Ayşe Nur, “The Role of Prof. Dr. Albert Malche in 1933 University Reform in Turkey”, Çevrimiçi: <https://citeseerx.ist.psu.edu/> (Erişim Tarihi: 06.12.2020).

20/05/2022 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/albert-malche-1876-1956/?pdf=3877> adresinden erişilmiştir